

Anna Dubis

Archiwum i Muzeum UMCS w Lublinie

anna.dubis@poczta.umcs.lublin.pl

Docent dr Mieczysław Marczuk

Associate professor Mieczysław Marczuk

Abstract

Associate professor Mieczysław Marczuk, PhD, was born on 5 October 1924 in Wielgorz, Poland. After World War II he continued his education and in the academic year 1945/46 he graduated from an agricultural middle school and started a pedagogy course for candidates for public school teachers. In 1958 he graduated with a master's degree in pedagogy from the University of Warsaw. In 1963 he started working at the Maria Curie-Skłodowska University in Lublin and remained loyal to the MCSU until the last day of his life. As an associate professor he became the assistant director and then the director of the Institute of Philosophy. Since 1973 he had been the head of the Department of Andragogy and Pedeutology at the Institute of Pedagogy and Psychology at the Faculty of Humanities of the MCSU. He was the deputy dean of the Institute of Pedagogy and Psychology and the director of the Institute of Pedagogy between 1984 and 1991. He resumed the publication of the "Lubelski Rocznik Pedagogiczny" journal and became its editor-in-chief. He was a co-creator of the University of the Third Age in Lublin. He cooperated with various universities, both in Poland and abroad, and with many important institutions, including the International Organization of Folk Art. He died on July 22, 2016 in Lublin, Poland.

Keywords: biography, pedagogy, andragogy, adult education, MCSU, Faculty of Pedagogy and Psychology

Streszczenie

Docent dr Mieczysław Marczuk urodził się 5 października 1924 r. w Wielgorzu. Po zakończeniu II wojny światowej wznowił naukę, w roku szkolnym 1945/46 ukończył gimnazjum rolnicze i rozpoczął kurs pedagogiczny dla kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych. Studia pedagogiczne ukończył na Uniwersytecie Warszawskim uzyskując w 1958 r. tytuł magistra. Z UMCS związał się w 1963 r. i pozostał wierny uczelni do ostatnich dni swego życia. Jako docent został zastępcą, a następnie dyrektorem Instytutu Nauk Filozoficznych. Od 1973 r. pełnił funkcję kierownika Zakładu Andragogiki i Pedeutologii przy Instytucie Pedagogiki i Psychologii Wydziału Humanistycznego UMCS. Był prodziekanem Wydziału Pedagogiki i Psychologii oraz dyrektorem Instytutu Pedagogiki w latach 1984-1991. Reaktywował „Lubelski Rocznik Pedagogiczny” i został jego redaktorem naczelnym. Był współtwórcą Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Współpracował z uczelniami wyższymi, zarówno polskimi, jak i zagranicznymi oraz ważnymi instytucjami, jak np. Międzynarodowa Organizacja Sztuki Ludowej. Zmarł 22 lipca 2016 r. w Lublinie.

Słowa kluczowe: biografia, pedagogika, andragogika, nauczanie dorosłych, UMCS, Wydział Pedagogiki i Psychologii

Kiedy 22 lipca 2016 r. zmarł docent dr Mieczysław Marczuk, pożegnaliśmy nie tylko wieloletniego pracownika Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, ale przede wszystkim oddanego swojej misji pedagoga i dydaktyka, inicjatora powstania Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, wieloletniego kierownika Lubelskiego Oddziału Instytutu Badań Problemów Młodzieży, aktywnego działacza Związku Nauczycielstwa Polskiego, a także Międzynarodowej Organizacji Sztuki Ludowej. Człowieka, którego ciężka praca wydatnie przyczyniła się do rozwoju nie tylko Uniwersytetu, lecz także nauk pedagogicznych jako całości.

Czym jest praca, Mieczysław Marczuk poznał jeszcze jako chłopiec pracując razem z ojcem w rodzinnej wsi, a zdobyta za młodu wytrwałość pomogła mu w późniejszych latach prowadzić działalność naukową i osiągać w tej dziedzinie sukcesy.

Urodził się w 5 października 1924 r. w Wielgorzu w rodzinie Felicji i Władysława Marczuków. Dzieciństwo spędził w domu rodzinnym pomagając w gospodarstwie; edukację rozpoczął w Szkole Powszechnej w Radzikowie – Stopkach, a od VII klasy kontynuował naukę w oddalonej o kilka kilometrów Szkole Powszechnej w Zbuczynie¹.

Okres wojennej zawieruchy przetrwał pracując jako pomocnik organisty w parafii w Krzymoszach, a następnie, od 1 lutego 1942 r. już jako samodzielny organista w Mszanie, w powiecie siedleckim, gdzie nawiązał kontakt z oddziałem AK. Działając w konspiracji niejednokrotnie narażał swoje życie. Jak bardzo niebezpieczne były takie działania wiedzą ci, którzy bezpośrednio w nich uczestniczyli i z obawą, ale i odwagą, a niekiedy nawet skrajną zuchwałością wykonywali swoje zadania wobec okupanta. Jeden z przykładów takiego działania Mieczysław Marczuk przytacza swojej publikacji. Zakładał, być może, że zgodnie z maksymą, *najciemniej jest zawsze pod latarnią*, przewoził bowiem na potrzeby partyzantów broń i amunicję w workach z sieczką tą samą furmanką, na której siedzieli niemieccy żołnierze².

W ostatnich latach wojny udało mu się nareszcie zrealizować edukacyjne plany, które nie powiodły się przed jej wybuchem. Po przeniesieniu się do miejscowości Jabłoń w powiecie radzyńskim, gdzie w listopadzie 1944 r. przejął wakujące stanowisko organisty, w roku szkolnym 1945/46 ukończył pierwszą klasę Państwowego Koedukacyjnego Gimnazjum Rolniczego³.

Przez krótki okres od lipca 1946 do końca sierpnia 1947 r. pracował w Turowie⁴. Czując jednak, że profesja organisty nie zapewni mu bezpiecznej przyszłości, rozpoczął swoją przygodę z zawodem nauczyciela. W roku szkolnym 1946/47 ukończył kurs pedagogiczny dla kandydatów na nauczycieli szkół powszechnych⁵, pełniąc jednocześnie obowiązki nauczyciela nietatowego w Szkole Podstawowej w Turowie⁶, gdzie 1 września 1947 r. rozpoczął już pełnoetatową pracę⁷, awansując od 1 września 1949 roku na stanowisko kierowniczego⁸.

W tym samym czasie rozpoczął również kolejny etap własnej edukacji w Państwowym Liceum Pedagogicznym dla Dorosłych w Lublinie, które ukończył w 1952 r. Następnie zapisał się na zaoczne studia pedagogiczne na Uniwersytecie Warszawskim, które zakończył obroną pracy magisterskiej w 1958 r.⁹ W trakcie studiów, w 1954 r. zaliczył pozytywnie egzamin uproszczony dla nauczycieli szkół średnich ogólnokształcących¹⁰.

W 1950 r. Mieczysław Marczuk został przeniesiony ze szkoły w Turowie na stanowisko kierownicze publicznej szkoły ogólnokształcącej stopnia podstawowego nr 2 w Radzynie Podlaskim¹¹, a rok później powierzono mu funkcję instruktora szkolenia nauczycieli, a wkrótce także przewodniczącego Oddziału Powiatowego ZZNP w Radzynie Podlaskim. Pozostał odtąd aktywnym działaczem związku początkowo w Radzynie, od 1953 r. w Lubli-

¹ M. Marczuk, *Rodzina. Ocalić od zapomnienia*, Lublin 2009, s. 23.

² Tamże, s. 24.

³ Tamże.

⁴ Archiwum UMCS (dalej: AUMCS), Akta Osobowe, sygn. K 11635.

⁵ M. Marczuk, dz. cyt., s. 24.

⁶ AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

⁷ K. Poznański, *W służbie innym*, [w:] *Problemy Oświaty i Kultury Dorosłych*, red. E. Adamczuk, Ł. Adamowska, Lublin 1992, s. 10.

⁸ AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże.

¹¹ Tamże.

nie, gdzie początkowo pełnił funkcję instruktora, od lipca zaś 1954 r. sekretarza Zarządu Okręgu ZZNP¹².

W 1956 r. został zaangażowany jako nauczyciel w Szkole Podstawowej dla Pracujących nr 4 w Lublinie, a następnie, od roku 1958, w Korespondencyjnym Liceum Ogólnokształcącym w charakterze nauczyciela i wicedyrektora¹³.

Z Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej związał się w 1963 r. i w tym osobliwym związku pozostawał do momentu przejścia na emeryturę w roku 1991. Nie zrezygnował jednak z pracy badawczej i przez kilka kolejnych lat, do 1995 r., pracował w niepełnym wymiarze godzin, a następnie angażował się jako wolontariusz.¹⁴

W pierwszych latach swojej pracy uniwersyteckiej, jako starszy asystent w Katedrze Pedagogiki, pozostawał pod naukową opieką prof. dr hab. Konstantego Lecha. W 1966 r. obronił rozprawę doktorską poświęconą staraniom Związku Nauczycielstwa Polskiego o wdrożenie postępowego programu oświatowego w okresie międzywojennym¹⁵.

Spełniając swoje pedagogiczne powołanie pełnił aż do 1968 r., równocześnie z pracą na uczelni, funkcję zastępcy dyrektora do spraw dydaktycznych w Korespondencyjnym Liceum Ogólnokształcącym. Dyrekcja liceum zwróciła się wówczas do władz Katedry Pedagogiki UMCS o objęcie szkoły opieką naukową. Było to zgodne planami badawczymi M. Marczyka, który, już jako adiunkt, podjął decyzję o wyspecjalizowaniu się w dziedzinie andragogiki, czyli edukacji dorosłych, i współpracę z liceum mógł wykorzystać do badań empirycznych. W ramach tych badań opracował nowatorski sposób nauczania zatwierdzony przez Ministerstwo Oświaty i Szkolnictwa Wyższego¹⁶.

Wkrótce dr. Mieczysława Marczyka czekać miało kolejne wyzwanie. W grudniu 1969 r. decyzją Ministra Oświaty i Szkolnictwa Wyższego powołany został na stanowisko docenta swojej katedry, a w niecały rok później został zastępcą dyrektora Instytutu Nauk Filozoficznych¹⁷. Od 1972 r. pełnił funkcję dyrektora utworzonego przy Wydziale Humanistycznym Instytutu Pedagogiki i Psychologii, zaś w następnym roku powierzono mu kierownictwo zakładu Andragogiki i Pedeutologii, początkowo w ramach Wydziału Humanistycznego¹⁸, następnie w ramach nowoutworzonego Wydziału Pedagogiki i Psychologii¹⁹. Powołanie do życia nowego wydziału łączyło się dla Mieczysława Marczyka z nowymi obowiązkami. Włączył się w jego organizację pełniąc w latach 1975-1980 oraz 1982-1984 funkcję prodziekana. Po zakończeniu kadencji przyjął stanowisko dyrektora Instytutu Pedagogiki, na którym pozostawał aż do roku 1991, czyli do przejścia na emeryturę²⁰.

Wybrana specjalizacja, andragogika, towarzyszyła Mieczysławowi Marczykowi przez cały okres pracy naukowej. Od początku lat 70. kierował Zakładem Andragogiki i Pedeutologii, po 1978 r. – Zakładem Andragogiki UMCS. W czasie swojej pracy na Uniwersytecie wypromował kilkuset magistrantów i 8 doktorów, opublikował liczne prace naukowe i popularnonaukowe, ponadto przez wiele lat aktywnie uczestniczył w życiu uczelni biorąc udział w obradach Senatu UMCS²¹.

Szeroko zakrojone badania z zakresu edukacji osób dorosłych wykroczyły daleko poza granice lubelskiego uniwersytetu. Docent dr Marczyk prowadził je koordynując prace

¹² K. Poznański, dz. cyt., s. 10; AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

¹³ Tamże

¹⁴ M. Marczyk, dz. cyt., s. 32.

¹⁵ K. Poznański, dz. cyt., s. 11.

¹⁶ AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

¹⁷ M. Marczyk, dz. cyt., s. 27.

¹⁸ AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

¹⁹ Tamże.

²⁰ E. Sarzyńska-Mazurek, *Docent dr Mieczysław Marczyk (1924-2016)*, „Wiadomości Uniwersyteckie UMCS”, nr 8/2016, s. 33; M. Marczyk, dz. cyt., s. 27; AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

²¹ M. Marczyk, dz. cyt., s. 28-29.

badaczy z kilku polskich uczelni. Zgodnie z jego projektem utworzenia specjalizacji kulturalno-oświatowej i opierając się na części z przygotowanych przez niego pomysłów, polskie uczelnie pedagogiczne rozpoczęły prowadzenie studiów o tym właśnie charakterze i kontynuowały tę działalność przez kilkanaście lat²².

Fot. Doc. Dr Stanisław Marczuk 5 grudnia 1958 r. Ze zbiorów Archiwum UMCS.

²² Tamże.

W czasie pracy na Wydziale Pedagogiki i Psychologii podjął się również wznowienia publikacji „Lubelskiego Rocznika Pedagogicznego”, czasopisma Kuratorium Okręgu Szkolnego w Lublinie i Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych w Lublinie, którego został redaktorem naczelnym. W 1975 r., po kilkuletniej przerwie, wyszedł tom III-IV i aż do tomu XIII-XIV Mieczysław Marczuk trzymał pieczę nad wysokim poziomem merytorycznym czasopisma, sam również wielokrotnie publikując na jego łamach²³.

Współpracował ponadto z licznymi uczelniami zagranicznymi, m.in. z Akademią Nauk Pedagogicznych ZSRR, Uniwersytetem L. Kossutha na Węgrzech, Uniwersytetem F. Palackeho w b. Czechosłowacji czy Uniwersytetem w Hannoverze²⁴.

Równoległe z pracą na lubelskim uniwersytecie docent dr Marczuk zaangażował się we współpracę z Wyższą Szkołą Oficerską w Dęblinie, gdzie od połowy lat. 70. przez okres 10 lat pracował przy powstawaniu i funkcjonowaniu punktu konsultacyjnego²⁵.

W kręgu zainteresowań tego niezwykle aktywnego człowieka znalazła się również kultura i sztuka ludowa. Oddanie tej pasji zaowocowało nawiązaniem kontaktów z Międzynarodową Organizacją Sztuki Ludowej z siedzibą w Mödling w Austrii, w której radzie zasiadał od 1986 r. Przez kilkanaście lat kierownictwa w Komisji Naukowo-Badawczej IOV przyczynił się do organizacji międzynarodowych konferencji, z których trzy, we współpracy z Instytutem Pedagogiki UMCS, zostały zorganizowane przez Sekcję Polską IOV w Kazimierzu Dolnym. Za swoje zasługi dla organizacji w roku 2000 został nagrodzony tytułem jej Honorowego Członka²⁶.

Opisując działalność Mieczysława Marczyka należy pamiętać o roli, jaką spełnił w działalności Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej, w ramach której wydatnie przyczynił się do powstania Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku²⁷. Jak wspomina dr Zofia Zaorska już w początku lat 80. ubiegłego stulecia docent dr Marczuk postulował utworzenie lubelskiego oddziału organizacji. Inauguracja pierwszego roku akademickiego LUTW odbyła się 30 października 1985 r., a wśród kadry wykładowczej znaleźli się profesorowie lubelskich uczelni, w tym Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego²⁸.

Docent dr Mieczysław Marczuk w czasie swojej pracy pedagogicznej nigdy nie stronił od twórczego podejścia do swojego zawodu podejmując liczne eksperymenty, których wkład w rozwój nauk pedagogicznych jest obecnie nieoceniony. Za swoje osiągnięcia otrzymał liczne nagrody, m.in. Krzyż Kawalerski i Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi czy Medal Komisji Edukacji Narodowej.²⁹ Uważał, że w pracy nauczyciela nie ma niczego bardziej niebezpiecznego niż rutyna. Cytując tego oddanego pedagoga „Tylko postawa twórcza, nowatorska, racjonalizatorska i odkrywczą, a więc badawczą jest godna współczesnego nauczyciela”³⁰. Słowa te, zapisane w końcu lat 60. towarzyszyły mu przez całe jego życie.

²³ K. Poznański, dz. cyt., s. 13-14.

²⁴ M. Marczuk, dz. cyt., s. 29.

²⁵ Tamże, s. 27.

²⁶ K. Poznański, dz. cyt., s. 17-18.; M. Marczuk, dz. cyt., s. 33.

²⁷ E. Sarzyńska-Mazurek, dz. cyt., s. 34.

²⁸ Z. Zaorska, *Nowa szansa w życiu człowieka – refleksje jubileuszowe*, w: *Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku 1985-1995*, pod red. M. Marczyka, Lublin 1995, s. 12-14.

²⁹ AUMCS, Akta Osobowe, sygn. K 11635.

³⁰ *Badania i eksperymenty pedagogiczne na Lubelszczyźnie 1964-1969*, pod red. M. Marczyka, Lublin 1969, s. 8.

Bibliografia cytowań:

Badania i eksperymenty pedagogiczne na Lubelszczyźnie 1964-1969, red. M. Marczuk, Lublin 1969.

M. Marczuk, *Rodzina. Ocalić od zapomnienia*, Lublin 2009.

K. Poznański, *W służbie innym*, [w:] *Problemy Oświaty i Kultury Dorosłych*, red. E. Adamczuk, Ł. Adamowska, Lublin 1992, s. 9-19.

E. Sarzyńska-Mazurek, *Docent dr Mieczysław Marczuk (1924-2016)*, „Wiadomości Uniwersyteckie UMCS”, nr 8/2016, s. 33-34.

Z. Zaorska, *Nowa szansa w życiu człowieka – refleksje jubileuszowe*, [w:] *Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku 1985-1995*, red. M. Marczuk, Lublin 1995, s. 9-21.